

ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNO-PRZYRODNICZE NOWEJ GROBLI I OKOLICZNYCH WSI

Turyści coraz częściej szukają miejscowości mało znanych, w których wciąż zachowały się relikty przeszłości i które położone są w unikalnym środowisku przyrodniczym. Taką wsią na Lubaczowszczyźnie jest Nowa Grobla i okolica. Obecnie administracyjnie wieś ta należy do województwa podkarpackiego, powiatu lubaczowskiego, gminy Oleszyce. Do gminy tej, o powierzchni 151,87 km², oprócz Nowej Grobli wchodzi również: miasto Oleszyce oraz sołectwa: Stare Oleszyce, Stare Sioło, Borchów, Futory, Zalesie i Sucha Wola.

Miejscowość położona jest na prawym brzegu rzeki Lubaczówka, w dolinie potoku Rów Lipowy. Składa się z przysiołków: Hamernia, Goniaki (Górnianki), Ruda Grobelska. Graniczy z miejscowościami Bihale, Czerniawka, Korzenica.

Według Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r. Nową Groblę zamieszkiwało 397 osób, co stanowiło 6% mieszkańców całej gminy Oleszyce. W styczniu 2020 r. wieś Nowa Grobla liczyła 358 mieszkańców (w tym 177 mężczyzn i 181 kobiet). Jej powierzchnia zajmowała zgodnie z ewidencją gruntów 4220,19 ha, to jest 42,2 km², natomiast gęstość zaludnienia – 8,4 osób na kilometr kwadratowy. Nowa Grobla znajduje się w zasięgu klimatu umiarkowanego z cechami kontynentalnymi.

Na obszarze leśnictwa Nowa Grobla, w miejscowości Opaka, stworzono rezerwat nazwany „Kamienne” o powierzchni 8,27 ha, który powstał na mocy rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego z 19 kwietnia 2004 r. Jest to rzadko spotykany w Polsce zespół leśny i łąkowy charakterystyczny dla terenów o silnym nasłonecznieniu. W jego drzewostanie przeważa dąb szypułkowy. Występują tam krzewy leszczyny, głogu, trzmieliny brodawkowatej, szakłaka pospolitego, tarniny oraz kruszyny. Charakterystycznymi rosnącymi tam gatunkami roślin są również pięciornik biały, miodownik melisowaty, jaskier wielokwiatowy, dzwonek brzoskwiniolistny, kokoryczka wonna oraz ciemiężyk białykwiatowy.

W tym samym okresie, w niewielkiej odległości od Nowej Grobli, w okolicach Łukawca, powstał także rezerwat przyrodniczy o powierzchni 12,25 ha, w nadleśnictwie Lubaczów. Nosi on nazwę „Moczary”. Ochronie podlega tam czosnek siatkowaty. W Polsce

roślina ta jest rzadka, występuje jedynie na Podkarpaciu, w Sudetach, ponadto w Karpatach i na Wyżynie Środkowopolskiej. Czosnek siatkowaty jest wieloletnią rośliną, osiągającą wysokość 30–60 cm. Posiada dwa, trzy duże sztywne liście. Na wierzchołku pędu rośliny znajduje się kwiatostan złożony. Wśród innych objętych ochroną roślin, występujących na terenie tego rezerwatu, wymienić można takie gatunki jak: trybula lśniaca, śnieżyczka przebiśnieg, groszek wschodniokarpacki, storczyk Fuchsa, listera jajowata.

Na terenie nadleśnictwa Lubaczów mieści się także obszar Natura 2000 „Łukawiec” obejmujący kompleks leśny w pobliżu Nowej Grobli oraz miejscowości: Czerniawka, Kobylnica Ruska, Krowica, Szczutków, Tuchla, Wielkie Oczy. W 2011 r. nadano mu status „obszaru mającego znaczenie dla Wspólnoty– OZW” (Site of Community Importance – SCI), czyli teren projektowany specjalnie dla siedlisk ptaków i zwierząt, wchodzący w skład sieci Natura 2000. Obecnie obejmuje on powierzchnię 2270,18 ha. Kompleks Natura 2000 „Łukawiec” porastają głównie lasy liściaste i mieszane (z przewagą grabu i dębu), a także łąki trzęślicowe, występujące przeważnie na ziemiach zalewowych lub wybitnie wilgotnych. Wśród gatunków roślin chronionych warto zwrócić uwagę na roślinę wodno-błotną – ponikło krańskie (na wydzielonym terenie rośnie jedynie około 200 osobników na 3 stanowiskach). Oprócz ostoi „Łukawiec” ponikło krańskie znajduje się także na stanowiskach Moszczaniec w Beskidzie Niskim oraz Wymysłów pod Mielcem. Na obszarze Natura 2000 „Łukawiec” żyje ponadto rzadko spotykany na terenie Polski motyl– przeplatka aurinia, którego larwy żerują na roślinie łąkowej – czarcikęs łąkowy, a także czerwonończyk nieparek oraz modraszek. Są tam także różne gatunki chronionych płazów, takich jak kumak nizinny, traszka grzebieniasta. Wśród poddanych ochronie siedlisk przyrodniczych wymienić należy grąd środkowoeuropejski, bory bagienne, torfowiska przejściowe, kwaśne buczyny, łąki trzęślicowe.

Dziś Nowa Grobla składa się z przysiółków: Hamernia, Ruda Grobelska. Wieś sąsiaduje na wschodzie z Bihalami, Czerniawką na południu, Korzenicą na południowym – zachodzie, natomiast od północy otaczają ją gęste lasy. Wśród okolicznych wsi wymienić należy: Łukawiec, Szczutków, Opaka, Sucha Wola, Zapałów oraz Mięksiz Nowy i Mięksiz Stary. Natomiast przed II wojną światową osadnictwo w bezpośrednim sąsiedztwie Nowej Grobli było znacznie gęstsze niż obecnie. Nieistniejące już dzisiaj miejscowości z tego okresu to: Soliły, Zakopce, Ilnaty, Kozaki, Onyszki oraz Polanka. Wsie te były zamieszkane w większości przez ludność ukraińską, którą po II wojnie światowej wysiedlono, najpierw w ramach deportacji do USRR w latach 1945–1946, a następnie w 1947 r. na tzw. „ziemie odzyskane”, w ramach „Akcji Wisła”. Pozostawione zabudowania zostały spalone przez

UPA, bądź rozebrane przez miejscową ludność. Na ich miejscu obecnie rośnie las. Wsie Soliły i Zakopce znajdowały się za współcześnie istniejącym mostem na Lubaczówce, w kierunku wsi Korzenica. Były zamieszkane przez kilka rodzin ukraińskich i żydowskich. Ihnaty były położone, po prawej stronie drogi powiatowej, pomiędzy pierwszym a drugim mostem, w odległości około 800 m w linii prostej od tej drogi. Miejscowość tę zamieszkiwało przed wojną ok. 12 rodzin ukraińskich. Kozaki zlokalizowane były w odległości około 1 km od Nowej Grobli, za torami kolejowymi, 600 m od współczesnej drogi z płyt, w prawą stronę w kierunku lasu. Za Kozakami leżała wieś Onyszki, około 600 m w prawo, za współczesną drogą z płyt. Hamernia za rzeką Lubaczówka, Polanka znajdowała się nad Lubaczówką, a dokładnie przy końcu współczesnej drogi z płyt, około 600 m w lewą stronę, w kierunku południowym.

Tuż przed Lubaczówką funkcjonował w okresie przedwojennym folwark, który po rozparcelowaniu zasiedliły rodziny polskie. Nazywano ich „Mazurami”. Na folwarku zagospodarowały się między innymi rodziny Buczków, Baranów i Serafinów i inne.

Mieszkańców Nowej Grobli i pobliskich Bihal od zawsze łączyły bliskie, wzajemne relacje społeczne, religijne i gospodarcze. Bihale zamieszkiwała w przeważającej większości ludność ukraińska, skupiona wokół greckokatolickiej cerkwi pw. Opieki Matki Bożej. Do parafii w Bihalach należała i aktywnie angażowała się w jej życie religijne ludność wyznania greckokatolickiego z Nowej Grobli. Trzeba także podkreślić, że na nabożeństwa do cerkwi w Bihalach uczęszczali również niejednokrotnie wierni obrządku łacińskiego z Nowej Grobli. Działo się tak ze względu na znaczną odległość do parafii rzymskokatolickiej pw. Objawienia Pańskiego w Łukawcu, do której kanonicznie byli przyporządkowani. Z kolei Sople – przysiółek wsi Bihale – zasiedlała praktycznie w całości ludność pochodzenia polskiego, a prawie wszystkie tamtejsze rodziny nosiły nazwisko „Sopel”.

Po wysiedleniu ludności ukraińskiej dawna cerkiew w Bihalach została przejęta przez Kościół rzymskokatolicki. W 1978 r. powstała tam parafia rzymskokatolicka pw. Opieki Matki Bożej Uzdrawienia Chorych, obejmująca również Nową Groblę. Z kolei budynek murowany, pokryty dachówką, dawna plebania greckokatolicka została przejęta w 1954 r. przez Gromadzką Radę Narodową na swoją siedzibę. Budynek ten zresztą istnieje do dziś stanowiąc obecnie własność prywatną.

W dwudziestoleciu międzywojennym wielu mieszkańców Nowej Grobli i Bihal łączyła także wspólna działalność w Polskim Stronnictwie Ludowym „Piast”, a po zjednoczeniu ruchu ludowego w 1931 r. w Stronnictwie Ludowym. Jeden z nielicznych zachowanych sztandarów ludowych z tego okresu znajduje się obecnie w Muzeum Kresów w

Lubaczowie. Podczas II wojny światowej wielu mieszkańców Nowej Grobli i Bihal brało, również udział w konspiracyjnych działaniach Armii Krajowej.

Po II wojnie światowej wielu mieszkańców Bihal pracowało w tartaku, Suszarni Zielonek lub w innych zakładach w Nowej Grobli, jak również udawało się do stacji kolejowej PKP w Nowej Grobli, w celu dojazdu do pracy w kierunku Jarosław i Lubaczów. Podobnie było z mieszkańcami z Czerniawki. Starsze dzieci z Bihali Czerniawki chodziły do Szkoły Podstawowej w Nowej Grobli (klasy V–VIII), młodsze uczęszczały do szkoły w swojej miejscowości. Młodzież po ukończeniu szkoły podejmowała naukę w Lubaczowie, Oleszycach i Jarosławiu, dojeżdżając tam pociągiem z Nowej Grobli.

Niwę (przysiółek Bihal) oraz Rudę Grobelską (przysiółek Nowej Grobli) łączyła od niepamiętnych czasów kładka na Lubaczówce. Tuż obok niej był bród, przez który przejeżdżano furmankami, w celu skrócenia sobie drogi zarówno z Nowej Grobli do Bihal, jak również do parafii w Łukawcu, gdzie odbywały się wesela, pogrzeby i inne uroczystości kościelne. Po wojnie odbudową zniszczonej kładki, zajął się Józef Czemerda z Bihal. Została ona sfinansowana przez gminę Wielkie Oczy. Kładka służyła mieszkańcom przez kilkadziesiąt lat, ale stopniowo uległa zniszczeniu. Zachodziła obawa o bezpieczeństwo przechodzących osób. Choć wiadomo było, że jest wszystkim mieszkańcom niezbędna, wystąpił jednak poważny problem z jej odbudową. Starania radnych z Bihal i Nowej Grobli, podejmowane w swoich gminach oraz monity mieszkańców Bihal, nie dawały żadnych rezultatów. Obciążenie kosztami odbudowy jednej gminy byłoby zbyt dużym ciężarem dla jej budżetu. Po wielokrotnych spotkaniach i rozmowach z władzami gmin udało się w 2015 r. doprowadzić do odbudowy kładki.

Nowa Grobla jest więc wsią ciekawą i godną obejrzenia.

[Zapis z dnia 25 września 2020 r.]